

CSAPODY MIKLÓS

A mennyei kapuBúcsú Kántor Lajostól
(1937–2017)

A sokfelől egybegyűlt írók, művészek, irodalmárok családja és barátai augusztus derekán vettek végső búcsút Kántor Lajostól, a modern magyar irodalom egyik legjobb ismerőjétől, a Korunk főszerkesztőjétől. Kolozsvár híres szülöttje az erdélyi magyar kultúra mindenre figyelő ösztönzője volt, nemzedékek támogatója, szemérmes, halk szavú barát, aki oly sokakkal tett jót.

Saját Forrás-nemzedéke kritikusaként kezdte bő félszázados pályafutását, könyvein nemzedékek nőhettek volna fel, ha műveit (másokéval, s azokéval együtt, akikről szólnak) nem látszana félretolni az „írástudatlan utókor”. Akadémikus lett, a Pulitzer-emlékdíjtól a József Attila-, Széchenyi-, Látó-, Hazám- és Magyar Örökség-díjig az elismerés számos jelével. Ő volt az egyik utolsó kolozsvári magyar polgár; megmutatta a diktatúrában is, mit jelent a szorgalmas, örömteli munka és a minőség szabad horizontja. A „soha fel nem adható város” szellemi mindeneseként, transzszilván patriótaként fáradhatatlanul dolgozott városáért és egész Erdélyért. Intézmények sorát hozta létre és tartotta életben, az RMDSZ egyik alapítója volt. Sohasem sietett, mindenre ráért, amit értékesnek vélt, közben feleségével, Erzsikével két fiút neveltek. Fogadta a vendégeket, akik folyton jöttek; szerkesztette és írta a Korunkat, színházba járt, kiállítást rendezett, úszott, teniszezett, figyelte a sporteredményeket.

Azok között, akik folyton jöttek, egykor ott voltam én is; 1973 augusztusában a (Kántor szervezte) Korunk Galéria szombat déli kiállításáról hazafelé tartva Fülöp Antal Andor, Kolozsvár festője végül azt mondta a Király utcában: Kántorék estére várnak. Lajos dolgoz, művelt, és jó magyar, sokat tanulsz majd tőle. Aznap este léptem át először Mikes utcai házuk kapuját. Andorkának igaza volt. Aztán barátok lettünk. Hamarosan nemcsak Lajos, hanem Erzsike és a fiúk is tudták, hogy hajnali 4-kor nem a tejes, nem is a szeku nyomja a csengőt; a Balt Orient expressz után néhány órát szenderegtem Nagy Albert legszebb kakasa alatt.

Felfoghatatlan, mikor olvasott, mikor „fedezett fel” újabb és újabb festőket, miközben szervezett, elő-

adott, utazott, mikor írta több mint félszáz saját, szerkesztette mások másik félszáz könyvét. Kitartó és eltökélt szorgalma, látóköre messze fölébe emelte kolozsvári univerzumának, mert az egész magyar kultúrát ismerte, értette, élvezte: a nem könnyen lelkesedő filológusnak, az európai lokálpatriótának elragadtató öröme telt benne. Nagyjapja házának szecessziós kapuja mégsem valamilyen, az erdélyi magyarság létkérdéseire fentről letekintő szellemtoronyba vezetett, hanem a műhelybe. Képeinek, könyvtárának erődítményébe, amelyben százak-ezrek fordultak meg évtizedek alatt, s ahol jelen volt a politika is. Nem azoknak a politikájára, akik megfigyelték, lehallgatták, akadályozták, hanem az erdélyiség minőségeszméje, amely Kós Károllyal kezdődött, és amelyik az erdélyi magyar identitás és hagyomány értékalapja.

A róla szóló dossziékból kiderül az is, hogy miután nem ijedt meg, hanem bátor volt, tehát szerencsés is, a kolozsvári állambiztonság a magyar értelmiség egyik „legveszélyesebb konspirátoraként” tartotta számon. Pedig csupán úgy élt, mintha örökké élne: akkor sem ijedt meg, amikor a szürke hályogtól kellett szabadulnia, nemrég pedig, jól sikerült szívműtete után valósággal ragyogott: „Tíz év hosszabbítás!” Most pedig: „Elment.” Így szólt az utolsó sms, amelyik még róla, de már nem tőle érkezett. Elment, mert amíg elkészült a második „Kántor–Lánggal”, a Gondviselő is elkészült, vele, az emberrel. Aki oly sok minden ellenére boldog ember volt, mert az élete teljes lehetett: szerette szűkebb és tágabb családját, utolsó pillanatáig dolgozott.

A mennyei kapu című könyvében képzeletbeli ke-rekasztalhoz hívta a magyar irodalom eleven emlékéi saját halottait. Az öregek, Kós és Móricz, Illyés, Szabédi és a többiek meg is egyeztek: ha az Erdélyi Szellemi Nagyfejedelemség élére valakit megválaszthatnának, Bethlen Gábor zömök árnyát idéznék meg újra. Ez volt Kántor konfessziója. Most azonban egyoldalú a szó, mert búcsúszó. Amikor Kántor Lajostól búcsúzunk, tudjuk, hogyan élt, miért szerettük, mi mindent hagyott itt, miben kell követnünk, mit kell elvégeznünk. De tudnunk kell azt is: elmennek mind az utolsók, akik nélkül az életünk, külső-belső Kolozsvárunk sem lesz olyan, mint volt. Az „Emlék-Kolozsvár, ott az égben” megint hatalmas, ott tán fölösleges, itt hiányzó erősítést kapott: a kapun átlépő az örökkévalóságot, mi az örökséget.

Legyen neki könnyű ősei földje, és az emléke munkára serkentő.